

¿Identitat nacional o identitat cívica?

- La pràctica de la laïcitat és un mètode per arribar a la convivència entre persones diferents

MARÍA JOSÉ FARIÑAS DULCE, professora de Filosofia del Dret, (Carles III)

EL PERIÓDICO DE CATALUNYA, 8.01.10

Europa va desenvolupar durant segles un procés de secularització que ha anat donant lloc a l'existència d'estructures juridicopolítiques neutrals en matèria de credos, és a dir, estats que no es tancaven al voltant d'un sistema d'idees i principis una vegada per totes. Ara sembla que les declaracions d'alguns polítics europeus, així com l'aprovació d'algunes lleis, mostren una perillosa tendència a vincular una vegada més l'Estat no ja solament a una determinada concepció religiosa, sinó a unes concretes arrels ètniques.

En aquesta deriva conflueix una regressió nacionalista amb una regressió identitària de caràcter ètnic. Una cosa que, per una altra banda, no és desconeguda a Europa. Reapareix, d'aquesta manera, una concepció romàntica del nacionalisme, basada en els lligams de sang, en el territori, en l'ètnia i en el ja conegut «esperit del poble» o en la «identitat nacional». El discurs i l'acció política de la nova dreta en la majoria dels països europeus estan posant en pràctica una estratègia per fomentar l'homogeneïtat etnicoreligiosa, cosa que representa una inquietant amenaça per a la tradició democràtica i pluralista d'Europa, per als seus ideals de llibertat i igualtat, així com per a la credibilitat de la universalitat dels drets humans.

Es torna a sentir parlar de les «arrels cristianes d'Europa» amb un discurs

frontista contra la cultura arabomusulmana, darrere del qual hi ha la intenció d'afirmar la superioritat del cristianisme per sobre de la suposada barbàrie i irracionalitat de l'islam. Això va unit a una manipulació dels sentiments populars barrejant-los amb ressentiments racistes i xenòfobs contra immigrants i minories en general, abocats injustament a competir per recursos tant públics com privats. Aquestes i altres afirmacions, així com l'aprovació de vergonyoses lleis que criminalitzen l'«immigrant irregular», tal com ha ocorregut a Itàlia, van creant un cert estat d'opinió hostil davant l'islam, especialment en els països que han estat i que són receptors d'immigrants musulmans. Aquesta hostilitat (islamofòbia) apareixeria, doncs, com una cosa natural, que justificaria les pràctiques de discriminació i exclusió social contra els musulmans (malgrat que es tracti de ciutadans que han nascut ja al país d'acollida, com en el cas dels mal anomenats immigrants de segona o tercera generació), així com les lleis incriminatòries contra els immigrants irregulars, que a vegades es veuen privats, fins i tot legalment, de qualsevol dret. Es torna a caure en el llenguatge maniqueu i estigmatitzador de l'«immigrant bo» (expressió que recorda aquella del «bon pare de família», pròpia dels codis civils decimonònics) enfrontat a l'«immigrant dolent», que òbviament ningú vol i al qual es converteix en sospitós de la comissió de qualsevol acte delictiu.

Darrere d'això no només hi ha racisme, a vegades institucionalitzat i legalitzat, i xenofòbia, sinó també classisme i fins i tot masclisme.

Aquestes no són les millors condicions per a la convivència de totes les possibles cultures. Si la laïcitat és un mètode per arribar a la convivència entre diferents, les tendències d'homogeneïtzació, així com d'hostilitat, cap a alguna cultura o cap a algunes minories no només no són un

mètode adequat per a la convivència, sinó que expressen un contingut delictiu: la pulsó racista i xenòfoba que a més a més utilitza la identitat, en aquest cas, la defensa de la identitat nacional, com a mercaderia política.

La identitat cultural o religiosa ni pot ni ha de separar-se de les condicions polítiques, socials i econòmiques de les persones. No sembla correcte que una autoritat del Govern francès recomani als joves musulmans, immigrants de segona o tercera generació, però ciutadans francesos, no ho oblidem, «que busquin feina», «que parlin correctament»... ¿I els joves no musulmans, es pressuposa positivament que fan això?

Aquests debats tenen un objectiu clar, consistent a procurar que les persones s'oblidin de les conseqüències fatals de la falta de feina a les nostres societats desenvolupades (una cosa que segueix i seguirà incrementant-se a causa del fet irreductible de l'externalització laboral generada per la globalització econòmica), de les restriccions de drets derivades de la privatització de serveis públics essencials com l'educació o la sanitat, i d'un dels punts dèbils més grans del sistema capitalista de desenvolupament i acumulació incessant que és el canvi climàtic per les seves desastroses conseqüències en l'agricultura, en la generació de pobresa i en els desplaçaments massius de població arreu del món. Enfrontar les persones per la seva identitat cultural, ètnica o religiosa des dels discursos polítics, sovint amb finalitats electorals, demostra la incapacitat de l'acció política actual per construir un tipus d'identitat cívica, socialment i políticament oberta i, sobretot, la inoperància per generar expectatives socials i laborals davant la incertesa de la supervivència quotidiana.